

POSTANOWIENIE

Dnia 30 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mariusz Łodko

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości A. S.

przeciwko M. S. i M. S.1.

z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanych A. S. o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

na posiedzeniu niejawnym 30 marca 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,

na skutek skarg kasacyjnych M. S., M. S.1. oraz interwenienta ubocznego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z 11 marca 2021 r., sygn. akt I ACa 676/20,

- 1. odmawia przyjęcia skarg kasacyjnych pozwanych i interwenienta ubocznego do rozpoznania;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie na rzecz adwokata J. P. kwotę 8 100 (osiem tysięcy sto) zł powiększoną o należny podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M. S. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie na rzecz adwokata P. S. kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o należny podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M. S. z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;**

- 4. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie na rzecz adwokat M. P. kwotę 5 400 (pięć tysięcy czterysta) zł powiększoną o należny podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej interwenientowi ubocznemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 11 marca 2021 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie oddalił apelacje pozwanych M. S. i M. S.1. oraz interwenienta ubocznego po stronie pozwanych – A. S., wniesione od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z 4 marca 2020 r.

Skargę kasacyjną od tego wyroku złożyli pozwani oraz interwenient uboczny. Pozwani wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnili oczywistą zasadnością skargi i wystąpieniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. W skardze kasacyjnej pozwanych istotne zagadnienie prawne sprowadzało się do zdefiniowania pojęcia niewypłacalności dłużnika i stosowania definicji zawartej w ustawie prawo upadłościowe oraz rozstrzygnięcia, czy dla stanu niewypłacalności (art. 527 § 2 k.c.) istotne są okoliczności związane z wymagalnością lub brakiem wymagalności zobowiązań dłużnika.

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej M. S. opierała się na braku świadomego działania dłużnika w celu pokrzywdzenia wierzycieli oraz nieuwzględnienia zarzutu naruszenia art. 5 k.c. w sytuacji, gdy przedmiotem postępowania jest lokal mieszkalny, stanowiący centrum egzystencji rodziny. M. S. oczywistej zasadności swojej skargi kasacyjnej upatrywał w ciężarze zarzucanych w podstawach kasacyjnej naruszeń prawa materialnego, skutkujących uwzględnieniem powództwa, czego konsekwencją jest również pozbawienie mieszkania, w którym rodzina może zaspokoić swoje potrzeby mieszkaniowe.

Interwenient uboczny wniosek o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnił wystąpieniem istotnego zagadnienia prawnego, celem wyjaśnienia: czy w przypadku przeniesienie własności nieruchomości połączonej

z obciążeniem nieruchomości służebnością osobistą na rzecz osoby trzeciej, czynność taka ma zawsze charakter czynności nieodpłatnej w rozumieniu art. 528 k.c., czy też relacja wartości nieruchomości do korzyści, jaką zyskała osoba trzecia na skutek ustanowienia na jej rzecz służebności uzasadnia kwalifikowanie czynności jako odpłatnej?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ukształtowana została w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa i jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Instytucja tzw. przedsądu służy selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu, w ramach którego, Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny sprawy przedstawionej mu ze skargą kasacyjną. Zakres przeprowadzanego badania jest ograniczony do kontroli, czy w sprawie występują przewidziane w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18).

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. Zagadnienie prawne powinno być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumpcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08). Konieczne jest przytoczenie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Skarżący powinien nie tylko wskazać przepis prawa (materalnego lub procesowego), którego dotyczy zagadnienie, ale także przedstawić pogłębioną argumentację prawną w celu wykazania, że zagadnienie jest istotne, a jego rozstrzygnięcie ma znaczenie

dla merytorycznego rozstrzygnięcia w jego sprawie (zob. postanowienia SN: z 23 sierpnia 2007 r., I UK 134/07; z 9 lutego 2011 r., III SK 41/10).

Analiza skarg kasacyjnych pozwanych prowadzi do wniosku, że sformułowane zagadnienia prawne tych wymogów nie spełniają. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skarg kasacyjnych pozwanych do rozpoznania nie zawiera argumentacji jurystycznej wskazującej na występowanie odmiennych ocen przedstawionych problemów oraz na to, że przepisy odnoszące się do tych kwestii nie doczekały się jednolitej wykładni i są interpretowane rozbieżnie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Nie jest rolą Sądu Najwyższego domyślanie się lub poszukiwanie okoliczności, które uzasadniałyby przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (zob. postanowienia SN z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, i z 14 grudnia 2004 r., II CZ 142/04).

Ubocznie należy wskazać, że Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, iż to, czy czynność prawna dłużnika krzywdzi wierzyciela, należy oceniać według stanu w chwili jej zaskarżenia i wydania wyroku. Wierzytelności, którą ma chronić skarga pauliańska, powinna istnieć w chwili wytaczania powództwa oraz w chwili wydawania wyroku (zob. wyrok SN z 3 kwietnia 2019 r., II CSK 274/18).

Przepis art. 527 § 2 k.c. wyjaśnia pojęcie dokonania czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzycieli. Ustawodawca konkretyzuje w tym przepisie stany uzasadniające stwierdzenie, że czynność prawna dłużnika jest dokonana z takim pokrzywdzeniem, łącząc je z przypadkami, gdy skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Pojęcie niewypłacalności jest przy tym rozumiane w sposób autonomiczny, niezależny od znaczenia przydanego mu w innych aktach prawnych i dostosowane do zakładanego przez ustawodawcę zakresu stosowania instytucji skargi pauliańskiej (wyrok SN z 14 kwietnia 2021 r., V CSKP 46/21). Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia niewypłacalności dla oceny podstaw skargi pauliańskiej, którą należy rozumieć jako stan majątku dłużnika, w którym egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi. Chodzi przy tym o aktualną niewypłacalność dłużnika. Jak wyjaśnił już SN, nie ma uzasadnienia dla utożsamiania niewypłacalności

w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. z przyczynami ogłoszenia upadłości, przewidzianymi w art. 10 i 11 ust. 1 ustawy Prawo upadłościowe, ponieważ znaczenie prawne ma jedynie to, czy czynność prawna dłużnika mogła spowodować lub pogłębić jego niewypłacalność istniejącą w chwili jej zaskarżenia i utrzymującą się do dnia wydania orzeczenia (wyrok SN z 27 kwietnia 2018 r., IV CSK 200/17).

Zwrócić uwagę również należy, że z powództwem pauliańskim wystąpił syndyk masy upadłości dłużnika. Na podstawie odesłania zawartego w art. 131 ustawy Prawo upadłościowe odpada potrzeba udowodnienia, tego, że czynność dłużnika z osobą trzecią została dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli (art. 527 § 2 k.c.). W takim bowiem razie niewypłacalność dłużnika potwierdza jego upadłość (zob. wyroki SN: z 12 stycznia 2012 r., II CSK 273/11; z 3 marca 2017 r., I CSK 157/16, i z 14 lutego 2019 r., IV CSK 100/18).

Skarga kasacyjna interwenienta ubocznego również nie zawiera argumentów, świadczących o spełnieniu powołanej przesłanki uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Sformułowane przez skarżącego zagadnienie jest immanentnie związane ze stanem faktycznym będącym przedmiotem niniejszego postępowania. Nie zostało ono przedstawione w sposób świadczący o jego znaczeniu także do innych spraw rozstrzyganych przez sądy. Skarżący przywołał dwa orzeczenia SN, w których wyjaśniono, że czynność prawna przeniesienia własności z równoczesnym obciążeniem jej służebnością osobistą ma charakter nieodpłatny w rozumieniu art. 528 k.c. (zob. wyroki SN z 14 listopada 2012 r., II CSK 206/12, i z 17 maja 2013 r., I CSK 543/12), oraz swój pogląd na omawianą kwestię. Tymczasem jego obowiązkiem było zaprezentowanie pogłębionego wyводу prawnego, wskazującego na występowanie omawianego problemu prawnego i jego możliwe rozwiązania. Wątpliwości skarżącego dotyczące skutków dokonania czynności nieodpłatnej, w rozumieniu art. 528 k.c., z jednoczesnym ustanowieniem przez obdarowanego służebności na rzecz osoby trzeciej, zostały już wyjaśnione w orzecznictwie. Jak przyjął SN w wyroku z 16 września 2011 r., IV CSK 624/10, o odpłatności lub nieodpłatności czynności decydują względy o charakterze gospodarczym. Za czynność nieodpłatną można w takiej sytuacji uznać sprzedaż za symboliczną złotówkę, a za czynność odpłatną darowiznę obciążoną poleceniem. O odpłatności lub nieodpłatności decydować

przy tym będą zarówno kryteria obiektywne (wartość gospodarcza obu świadczeń), jak i kryteria subiektywne z tym, że zawsze, gdy w grę wchodzi sytuacja prawna nie tylko stron czynności, ale także osób trzecich, należy stosować kryteria obiektywne.

Zagadnienie prawne sformułowane przez interwenienta ubocznego nie spełnia również wymogów istotności dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, czyli wykazania związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wypowiedzią a wynikiem postępowania kasacyjnego (zob. np. postanowienia SN z 18 stycznia 2023 r., I CSK 6059/22, i z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

Skuteczne zaskarżenie czynności prawnej dłużnika (art. 527 k.c.) wymaga spełnienia warunków obiektywnych (przedmiotowych), określonych w § 2 i subiektywnych (podmiotowych), określonych w § 1, które m.in. odnoszą się świadomości osoby trzeciej. W odniesieniu do osoby trzeciej warunkiem jest to, by wiedziała ona w chwili dokonywania czynności, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się o tym dowiedzieć. Skarżący wierzyciel korzysta w zakresie tej przesłanki z ułatwienia dowodowego wynikającego z zawartego w art. 527 § 3 k.c. domniemania w stosunku do osoby będącej w bliskim stosunku z dłużnikiem, że o fakcie tym wiedziała. Jeżeli osoba trzecia uzyskała korzyść bezpłatnie, art. 528 k.c. wyłącza w ogóle konieczność wykazania przesłanki podmiotowej po jej stronie. Umową darowizny dłużnik przeniósł własność nieruchomości na rzecz swojej matki, która, jak przyjęły Sądy *meriti* nie tylko uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, ale też jest osobą w bliskim z nim stosunku w rozumieniu art. 527 § 3 k.c., które to pojęcie obejmuje osoby pozostające z dłużnikiem w stosunkach rodzinnych.

Jak przyjmuje się w orzecznictwie SN, art. 528 k.c. statuuje surowsze przesłanki uznania czynności za bezskuteczną, niż czyni to art. 527 § 3 k.c. Jeżeli zatem ten drugi z wymienionych przepisów dostatecznie pewnie usprawiedliwia żądanie strony powodowej, tj. odwoływanie się do pierwszego z nich jest bezprzedmiotowe (wyrok SN z 8 grudnia 2005 r., II CK 309/05). Sąd Apelacyjny oddalając apelacje pozwanych i interwenienta ubocznego, przyjął, że zarzuty naruszenia prawa materialnego były bezprzedmiotowe. Tym samym skarżący

nie wzruszyli twierdzenia Sądu pierwszej instancji, że skutki tego domniemania z art. 527 § 3 k.c. nie zostały w toku postępowania obalone.

Skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdy dla przeciętnego prawnika z samej jej treści - bez pogłębionej analizy i jurydycznych dociekań – w sposób jednoznaczny wynika, że wskazane w niej podstawy zasługują na uwzględnienie z uwagi na kwalifikowany charakter naruszenia przepisów prawa, a zaskarżone orzeczenie jest oczywiście nieprawidłowe (zob. postanowienie SN z 15 lipca 2015 r., IV CSK 17/15). Powołując się na taką przyczynę kasacyjną należy wykazać, że popełnione przy ferowaniu zaskarżonego orzeczenia uchybienia w zakresie stosowania prawa miały charakter kwalifikowany i nie podlegały różnym ocenom (zob. postanowienia SN: z 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00; z 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, i z 10 kwietnia 2018 r. I CSK 730/17). Przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego (zob. postanowienie SN z 28 stycznia 2022 r., I CSK 947/22).

Przedstawione przez skarżących w uzasadnieniu skarg kasacyjnych argumenty nie przekonują o oczywistej zasadności. W szczególności, że zastosowanie powołanych w zarzutach kasacyjnych przepisów prawa, których naruszenie miałoby wskazywać na oczywistą zasadność skarg kasacyjnych, było oczywiście błędne lub doprowadziło to tego, że zaskarżone orzeczenie jest oczywiście nieprawidłowe. Zaprezentowana ocena i stanowisko Sądu Apelacyjnego mieści się w granicach przyznanej sądowi swobody i nie prowadzi do wniosku, że zaskarżony wyrok jest oczywiście sprzeczny z prawem a skargi kasacyjne oczywiście uzasadnione.

Z powyższych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skarg kasacyjnych do rozpoznania nie znajdując również okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia

3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 18), a także § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r. poz. 1800) – mając na uwadze wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19.

[SOP]

[a!]